

Cihan Muhammet Işık

<https://orcid.org/https://0009-0008-2041-0943>

Branch Manager, Ministry of National Education Yenipazar District Directorate of National Education, Turkey, m_cihan_isik@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Işık, C. M. (2024). Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Amerika Birleşik Devletleri Ziyareti (1954) ve Türk Dış Politikasına Etkisi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (5), 3453-3461.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Amerika Birleşik Devletleri Ziyareti (1954) ve Türk Dış Politikasına Etkisi

Öz

Milli mücadele döneminde ortak düşmana karşı mücadele eden Türkiye ve Sovyet Rusya'nın yapmış olduğu ittifak İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar sürmüştür. Uzun yıllar dostluk içinde geçen ilişkiler, Türkiye'nin 1930 sonrası İngiltere ile yakınlaşmaya başlaması ve Sovyet Rusya'nın da rejim problemlerini çözmesi nedeniyle zayıflamaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Sovyet Rusya'ya resmi ziyarette bulunan Türk heyetinden bağımsızlığa aykırı taleplerde bulunulması, Türkiye'nin Sovyetlerden kopuş sürecini hızlandırmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye Sovyet tehdidini çok derinden hissetmiştir. ABD'nin de Türkiye gibi stratejik öneme sahip bir devletin Sovyet etkisine girmesini istememesi ABD ile yakın ilişkilerin kurulmasına zemin hazırlamıştır. 1945 sonrası başlayan yakın ilişkiler Demokrat Parti iktidarı döneminde artarak devam etmiştir. Türkiye, ABD'nin başı çektiği Batı Bloğuna girebilmek amacıyla NATO üyeliğine önem vermiş ve bu amaçla Kore Savaşı çıkınca askeri destek veren ilk ülkelerden olmuştur. Cumhurbaşkanı Celal Bayar 1954'te uzun süren bir ABD ziyaretinde bulunmuştur. Bu çalışmada yapılan ziyaretin Türk dış politikasına etkileri incelenmiştir. Çalışmada konuyla ilgili bilimsel literatürden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda Celal Bayar'ın 1954 ABD ziyaretinin Türk dış politikasında önemli ölçüde değişimler sağladığı ve batı merkezli dış politika sürecini daha da hızlandırdığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Celal Bayar, Balkan Paketi, Bağdat Paketi, Kuzey Kuşağı

President Celal Bayar's Visit to the United States of America (1954) and Its Impact on Turkish Foreign Policy

Abstract

The alliance between Turkey and Soviet Russia, which fought against a common enemy during the period of national struggle, lasted until the Second World War. The relations, which had been friendly for many years, began to weaken as Turkey started to get closer to England after 1930 and Soviet Russia solved its regime problems. Just before the Second World War, the Turkish delegation that paid an official visit to Soviet Russia made demands against independence, which accelerated the process of Turkey's break with the Soviets. After the Second World War, Turkey felt the Soviet threat very deeply. The fact that the US did not want a strategically important state like Turkey to fall under Soviet influence paved the way for the establishment of close relations with the US. Turkey attached importance to NATO membership in order to join the Western Bloc led by the USA and for this purpose, it was one of the first countries to provide military support when the Korean War broke out. President Celal Bayar paid a long visit to the USA in 1954. In this study, the effects of the visit on Turkish foreign policy are analysed. Scientific literature on the subject was utilised in the study. As a result of the study, it was understood that Celal Bayar's visit to the USA in 1954 brought significant changes in Turkish foreign policy and accelerated the western-centred foreign policy process.

Keywords: USA, Celal Bayar, Balkan Pact, Baghdad Pact, North Zone

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde verdiği kurtuluş mücadelesi neticesinde 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile bağımsızlığını ve varlığını tüm dünyaya tescil ettirmiştir. Atatürk dönemi dış politikası olarak adlandırılan 1923-1939 döneminde Türkiye öncelikle Lozan Antlaşması'ndan kalan sorunları çözmeye çalışmıştır. 1923-1930 döneminde özellikle İngiltere ile Musul Sorunu, Fransa ile dış borçlar ve yabancı okullar meselesi ve komşu Yunanistan ile nüfus mübadelesi meselesi dış politikada önemli yer tutmuştur. Musul sorununun Milletler Cemiyetinin yanlı tutumu nedeniyle İngiltere lehine çözümü ve Türkiye'nin savaştan henüz çıktığı için bu ülkelere karşı güvensiz oluşu nedeniyle ilişkiler bir süre soğukluğunu korumuştur. Bu dönemde Türkiye, milli mücadele döneminde olduğu gibi Sovyet Rusya'nın müttefikliğine güvenerek ikili ilişkilerini aynen devam ettirmiştir. Ancak 1930 sonrası Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile sorunlarını önemli ölçüde çözmesi ve bu devletler ile karşılıklı çıkarlarının uyuşması üzerine ilişkilerde normalleşme sürecine girilmiştir. Bu süreçte Türkiye ile Yunanistan'ın dostça ilişkiler kurması ve Milletler Cemiyeti'nin daveti üzerine Türkiye'nin cemiyete dahil olması bu ilişkileri daha da geliştirmiştir. Türkiye 1930 sonrası dönemde bulunduğu bölgede barışçıl bir dış politika izlemiş ve bunu güvence altına almak için 1934'te Balkanlarda bulunan Yunanistan, Yugoslavya ve

Romanya ile Balkan Antantı'nı, 1937'de Ortadoğu devletleri olan İran, Irak ve Afganistan ile Sadabad Paktı'nı imzalamıştır. 1936'da Türkiye Lozan'da boğazlarımız üzerine bağımsızlığımızı kısıtlayıcı hükümleri kaldırmak için Milletler Cemiyeti'ne başvurmuş ve İngiltere'nin desteğiyle Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile bu sorunu halletmiştir. Bu olay sonrası İngiltere ile Türkiye arasındaki ilişkiler daha da gelişirken, Sovyet Rusya ile Türkiye arasındaki milli mücadele döneminden beri devam eden olumlu ilişkiler soğumaya başlamıştır. Atatürk dönemi dış politika olayı olarak son önemli gelişme ise 1938'de bağımsız Hatay Devleti'nin kurulması ve Hatay'ın 1939'da Türkiye'ye katılması olmuştur.

1.İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasındaki Değişim

Atatürk dönemi sonrası cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü döneminde 1939 yılında İkinci Dünya Savaşı patlak vermiştir. Aynı yıl Türk heyetinin Moskova ziyaretinde Sovyet Rusya'nın Türkiye'den bağımsızlığa aykırı taleplerde bulunması (Boğazlarda üs, boğazlardan Karadeniz'e geçişlerde sınırlamalar vb.) Türkiye'nin varlığına yönelik tehdit olarak görülmüş ve bunun üzerine İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında ittifak antlaşması imzalanmıştır (Sarıçoban, 2020). Türkiye savaş sonuna kadar tarafsız bir dış politika izlemiş ve savaşın dışında kalmaya büyük özen göstermiştir. Her iki tarafta Türkiye'yi kendi yanında savaşa çekmek için çok uğraşsa da Türkiye bir önceki Dünya Savaşı sonrası bir işgal deneyimine sahip olduğu için buna karşı direnç göstermiştir. Ancak savaşın sonuna doğru kazanacak devletler netleşmeye başladığı için kurulacak yeni dünya düzeninde yer almak amacıyla Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmişse de fiilen savaşa girmemiştir. Türkiye savaş sonrası yeni kurulan Birleşmiş Milletler'de kurucu üye olarak yer almıştır (Sarıçoban, 2020). İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye ile ABD ilişkileri gelişmiş ve Türkiye Sovyetlerden uzaklaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nı demokrasi ile yönetilen ülkelerin kazanması, tek partili diktatörlüklerin gözden düşmeye başlaması sonucu batı bloğu olarak adlandırılan bu devletlere dahil olmak isteyen devletlerde siyasal anlamda bu devletlerin sistemlerine yönelik düzenlemeleri kendi ülkelerinde de hayata geçirmişlerdir. Türkiye'de aynı şekilde hareket etmiştir. Savaş döneminde Türkiye'deki ekonomi politikaları ve vergi politikaları da bir muhalefeti gerekli kılıyordu (Akıncı & Usta, 2016, s. 277). Ayrıca Sovyetlerle ilişkiler savaş sonrasında tamamen kopma noktasına gelmişti. Sovyet Rusya Haziran 1945'te Türkiye'ye nota vererek 1925 tarihli Türkiye-Sovyet Rusya Antlaşması'nın şartların değişmesi nedeniyle feshedileceğini bildirmiştir. Aynı nota da boğazlarda üs talep eden Rusya, Kars ve Ardahan'ı da istemiştir (Göktepe & Seydi, 2015, s. 200). Bu nedenle Türkiye, ABD'nin desteğine ihtiyaç duymuş ve savaş sonrası ABD yanlısı bir dış politikayı çözüm olarak görmüştür.

ABD’de savaş sonrası Avrupa devletlerine ekonomik yardımda bulunarak, bu devletlerin savaş sonrası kötü ekonomik koşulları nedeniyle Sovyet hegemonyasına girmelerini önlemeye çalışmıştır. Bu nedenle ABD Truman Doktrini çerçevesinde yardım programı başlatmış, ayrıca Marshall Planı ile de Avrupa devletlerine ekonomik yardım planlamıştır. Türkiye Truman Doktrini çerçevesinde yapılan yardımlara dahil edilirken, savaşa fiilen dahil olmadığı için Marshall yardımına başlangıçta alınmak istememiş ancak Avrupa’ya tarımsal alanda destek olacağını taahhüt etmesi üzerine plana dahil edilmiş ve 1948-1952 döneminde yaklaşık 300 milyon dolarlık yardım almıştır (Göktepe & Seydi, 2015).

2. Demokrat Parti Dönemi İle Dış Politikada Değişimin Hızlanması

Ocak 1945’te Çiçiyi Topraklandırma Kanun Tasarısı mecliste yoğun tartışmalara neden olmuş ve Haziran 1945’te bu tartışmaların neticesinde kabul edilmiştir. CHP’de parti içi muhalefet ilk olarak burada ortaya çıkmış, bütçe görüşmeleri sırasında da devam etmiştir (Akıncı & Usta, 2016). 7 Haziran 1945’te Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan Dörtlü Takrir olarak bilinen belgeyi meclis grubuna sunarak demokrasiye işlerlik kazandırılmasını talep etmişlerdir. Ancak bu önerinin görüşülmesinden bir netice çıkmamıştır. Bu öneriyi sunan dört kişiden Menderes ve Köprülü eleştirilerini sürdürmeleri üzerine 21 Eylül 1945’te partiden ihraç edilmişlerdir. Bu durum karşısında Celal Bayar ve Refik Koraltan partiden istifa etmişlerdir (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2014). İnönü, İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen politikanın etkisiyle 1945 yılı meclisi açış konuşmasında mecliste bir muhalefet partisine ihtiyaç olduğunu belirtmiş, ancak o dönem Nuri Demirağ tarafından kurulmuş olan Milli Kalkınma Partisi’ne değinmemiştir. İnönü CHP içinden çıkacak kontrollü bir muhalefet istiyordu. Bu süreçte CHP’den istifa etmiş olan dört siyasinin parti kurma hazırlıkları başlamıştı. Partinin kurulmasından önce Bayar-İnönü görüşmesi gerçekleşti ve Ocak 1946’da Demokrat Parti Celal Bayar öncülüğünde Menderes, Koraltan ve Köprülü tarafından kuruldu (Akıncı ve Usta, 2016, s.284). CHP yeni parti güçlenmeden 1946’da bir baskın seçimle meclis çoğunluğunu elde etmiş ancak DP’nin güçlenmesini önleyememiştir. Mayıs 1950’de yapılan seçimlerde DP % 53,5 oy ile meclisin %83’lük çoğunluğunu elde etmiş ve CHP’nin 27 yıllık iktidarına son vermiştir (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2014).

2.1. Türkiye’nin NATO’ya Katılması

Mayıs 1950’de CHP’nin uzun yıllar süren iktidarına son vererek ülke yönetimine gelen DP’nin öncelikli dış politika hedefi mutlaka NATO’ya girmektir (Göktepe & Seydi, 2015). CHP iktidarının son yıllarında da ABD ile yakınlaşma başlamış ve 1949’da kurulan NATO için üyelik amacıyla temaslara girişilmişti. Bu sebeple NATO üyeliği konusunda CHP ve DP

politikaları uyuşmaktaydı (Bulut, 2008, s. 39). Ancak NATO üyesi küçük devletler Sovyet tehdidini en yakından hisseden Türkiye'nin birliğe katılması halinde Sovyetlerin buna tepki olarak savaş çıkaracağı korkusuna kapılmışlardır. İngiltere de Türkiye'yi Ortadoğu da farklı bir savunma düzeninde değerlendirmek istemiş ve başlangıçta üyeliğe itiraz etmiştir (Bulut, 2008, s. 39-40). Bu itirazlar üyeliğin gecikmesinde etkili olmuştur. Ancak Türkiye'nin çevresinde hızlı bir ideolojik değişim yaşanması, Ortadoğu'da ve Balkanlarda Sovyet etkisinin artması Türkiye'nin güvenlik endişelerini arttırmış ve NATO üyeliği konusunda yeni adımlar atmasına neden olmuştur (Özkaya Duman & Birsnel, 2012, s. 305). İşte bu ortamda DP'nin dış politikada elini güçlendiren olay Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın patlak vermesi olmuştur (Göktepe ve Seydi, 2015, s. 208). Birleşmiş Milletler'in yardım çağrısı karşısında hükümet 18 Temmuz 1950'de Celal Bayar başkanlığında Yalova'da yapılan toplantı neticesinde Kore'ye asker desteği gönderme kararı vermiştir (Özkaya Duman & Birsnel, 2012, s. 309). Bu karar uyarınca Türkiye 25 Temmuz 1950'de Kore'ye 4500 mevcutlu bir kuvveti göndermiştir. Hükümetin asker gönderme konusunu TBMM'ye danışmaması üzerine muhalefet gensoru verse de hükümet bu olayı NATO üyeliği için önemli bir fırsat olarak görmüş ve kararında ısrarcı olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2014, s. 470). Türkiye, gönderdiği askeri birliğin gösterdiği kahramanlıkların da etkisiyle 1952'de NATO'ya üye olarak kabul edilmiştir.

2.2.Celal Bayar'ın ABD Ziyareti

1954 yılına gelindiğinde Sovyet tehdidi Türk dış politikasının en temel endişesiydi (Yeşilbursa, 2010). İşte bu yılın hemen başında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın en uzun soluklu ve en önemli yurt dışı gezisi olan ABD gezisi gerçekleşmiştir. 28 Ocak-27 Şubat 1954 tarihleri arasında gerçekleştirilen geziye Celal Bayar ve eşi Reşide Bayar'ın yanı sıra NATO Daimi Delegatesi Fatin Rüştü Zorlu, Cumhurbaşkanı Başyaveri Nurettin Alpkartal, Özel Kalem Müdürü Hikmet Belbaz, Dışişleri Bakanlığı müdürlerinden Orhan Eralp ve Korgeneral Rüştü Erdelhun katılmışlardır (Arslan, 2019, s. 64). ABD Başkanı Eisenhower 1952'de Türkiye'yi ziyaret etmiş ve 1953'te Celal Bayar'ı ABD'ye davet etmişti. Ayrıca kafilenin 10 kişi ile sınırlandırılması ve gezi masraflarının Türkiye tarafından karşılanacağı konusunda bilgi verilmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar eşi ve diğer katile üyeleri ile birlikte 18 Ocak 1954'te İstanbul'dan öncelikle İngiltere'ye gitmiş, burada üç gün kaldıktan sonra ABD'ye hareket etmiştir. 26 Ocak'ta ABD'ye ulaşmıştır (Özdemir & Karakuzu, 2019, s. 64-66). Türk heyeti bu resmi ziyaret kapsamında ABD'de çeşitli üniversiteler, endüstri tesisleri, radyolar vb. ziyaret etmiş ve yeni gelişmeleri yakından görmüşlerdir (Arslan, 2019, s. 63). Celal Bayar ABD ziyareti sırasında özellikle Türkiye'nin Kore'ye gönderdiği askeri güç ve bu askeri gücün başarıları

nedeniyle büyük ilgi görmüştür. ABD Kongresinde ayakta karşılanmış ve kongrede konuşma yapan ilk Türk Cumhurbaşkanı olmuştur. Bayar konuşmasında ABD tarafından Türkiye'ye yapılan yardımlar için teşekkür etmiştir (Arslan, 2019, s.70). Bayar'a bu ilginin yanı sıra bir çok ödül ve nişan verilmiştir. Başkan Eisenhower tarafından verilen Liyakat Nişanı Komondor Rütbesi, Newyork Belediyesi tarafından verilen Newyork Şeref Madalyası ve Columbia Üniversitesi tarafından verilen Hukuk Doktorluğu ünvanı bunlar içinde en önemlileridir (Özdemir & Karakuzu, 2019, s. 66). 27 Şubat 1954'te ABD'den ayrılan Celal Bayar, yurda döndükten sonra basına verdiği demeçte Türk-Amerikan dostluğunun bir şahsın ya da bir partinin değil, Türk Milleti'nin malı olduğunu ifade etmiştir (Arslan, 2019, s. 72). ABD'ye yapılan gezi Türkiye'ye askeri ve ekonomik yardımların arttırılmasını hedefliyordu. Gezi amacına ulaşmış ve ABD'den alınan ekonomik yardımlar tarımda makineleşme, yol yapım çalışmaları, çimento vb.. sanayi dallarının geliştirilmesinde kullanılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2014). Yine bu gezi sonrası yapılan ikili anlaşmalarla Türkiye'de ABD askeri üsleri kurulmaya başlanmıştır. Bayar, ABD'deki konuşmalarında Ortadoğu ve Balkanlarda komşu ülkelerle dostça geçinme düşüncesine ve komünizm karşıtlığına sıkça vurgu yapmıştır. Nitekim ABD gezisi sonrası Türkiye politikası bu yönde şekillenmiştir. Türkiye 1953'te imzaladığı Balkan Paketi'nin 1954'te Balkan İttifakı'na çevirmiş ve 1955'te Bağdat Paketi'nin oluşmasına öncülük etmiştir. Bu politika ABD'nin de menfaatlerine uygun düşüyordu. Zira Türkiye bu bölgede güçlü ittifaklar kurarak Sovyet tehlikesinin güneye inmesini önleyebilirdi. Ayrıca Bayar, 1955 yılı yurt dışı ziyaretleri kapsamında Ortadoğu ülkeleri olan Irak, Pakistan, Lübnan, İran ve Ürdün'e ziyaretler gerçekleştirmiştir (Arslan, 2019, s.74-81).

2.3.Balkan Paketi'nin Balkan İttifakına Dönüşmesi

Celal Bayar'ın ABD gezisinden bir yıl önce 1953'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya Balkan Paketi'nin imzalamışlardı. Türkiye'nin NATO'ya katılması üzerine Sovyet baskısının daha da artması ve Türkiye'ye yönelik tehditlerin sertleşmesi bu paktın imzalanmasında önemli ölçüde etkiliydi. Sovyet Rusya Doğu Bloğu ülkesi olan Bulgaristan yoluyla Türkiye'ye yönelik baskılarda bulunmaktaydı. Bu sırada Yunanistan ve Yugoslavya'da benzer tehlikeler karşındaydı (Uçarol, 2000). Yunanistan, Bulgaristan ile sınır problemleri yaşamaktaydı ve henüz çıkmış olduğu iç savaşta ayrılıkçıları Bulgaristan desteklemişti. Yugoslavya ise 1948 itibariyle Sovyetlerle gerginlik yaşamış ve Batı Bloğuna yakınlaşmıştı (Bulut, 2008). Bu gelişmelerin sonucunda 28 Şubat 1953'te Ankara'da üç ülkenin dış işleri bakanları arasında Balkan Paketi imzalanmıştır. İmzalanan bu pakt Celal Bayar'ın ABD gezisi sonrası 9 Ağustos

1954'te Balkan İttifakı olarak güncellenmiştir (Uçarol, 2000). Ancak 1955'te Sovyet Rusya-Yugoslavya ilişkilerinin normalleşmeye başlaması ve Türk-Yunan ilişkilerinin Kıbrıs Meselesinden dolayı bozulması nedeniyle pakt ölü doğan bir belge olmaktan öteye gitmemiştir (Bulut, 2008).

2.4.Bağdat Paktı'nın İmzalanması

ABD, "Kuzey Kuşağı" olarak bilinen ve Ortadoğu'yu kapsayacak bir savunma sistemi kurulmasını tasarlamıştı. Türkiye'de ABD ziyareti sonrası kendi güvenliği açısından önemli gördüğü bu paktın kurulması çalışmalarına girişmiştir (Uçarol, 2000). 1954'te Irak Başbakanı ile yapılan görüşmeler sonrası iki devlet ortak bir bildiri yayınlayarak Ortadoğu'da bir güvenlik örgütü kuracaklarını belirtmişlerdir. 24 Şubat 1955'te Türkiye ile Irak arasında Bağdat Paktı imzalanmıştır. Buna göre iki devlet birbirlerinin iç işlerine karışmayacaklar ve aralarındaki anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözeceklerdi (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2014). Paktın imzalanmasına Mısır ve Suriye tepki göstererek ayrı bir işbirliğine gitmeye karar vermişlerdir. Suudi Arabistan'ın da bu ülkelere destek vermesi nedeniyle Pakt'ın genişletilmesine çalışılmıştır. ABD ise pakta olumlu karşılamış ve üye devletlere yardıma devam etmiş ancak Arap devletlerinin pakta yönelik tepkileri nedeniyle doğrudan üye olmamıştır (Uçarol, 2000). Irak'taki varlığını sürdürmeyi amaçlayan İngiltere, 5 Nisan 1955'te pakta katılmıştır. Pakistan'da Sovyetlerle yakın ilişkileri olan Hindistan'a karşı 23 Eylül 1955'te pakta katılmıştır. Kuzeyindeki Sovyet tehlikesinden çekinen İran ise 3 Kasım 1955'te pakta dahil olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2014). Temmuz 1958'de Irak'ta yapılan darbe sonucu krallık rejimi son bulmuş ve Irak 1959'da pakttan çekilmiştir. Bu nedenle paktın merkezi Ankara'ya taşınmış ve adı da Merkezi Antlaşma Örgütü (CENTO) olarak değiştirilmiştir. Örgüt bu şekliyle yirmi yıl kadar sürmüş, sonra da fiilen sona ermiştir (Uçarol, 2000).

Sonuç

Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonrası dış politikada Atatürk dönemi dış politikasına göre büyük değişim yaşamıştır. Bunda Sovyet Rusya'nın savaş bitiminde Türkiye'ye verdiği notada Boğazlarda üs talep etmesi ve Kars ve Ardahan'ı istemesi sonucu güvenlik tehdidinin oluşması etkili olmuştur. Türkiye bu olay sonrası ABD ile yakınlaşmaya başlamış ve Türkiye-ABD ilişkileri gelişmeye başlamıştır. ABD içinde Türkiye stratejik açıdan önemli olduğundan desteklenmiş ve Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde askeri ve ekonomik yardım almıştır. Türkiye ABD'nin başı çektiği Batı Bloğuna dahil olmak için çok partili sisteme geçmiş ve 1950'de DP, CHP'nin 27 yıllık iktidarına son vermiştir. DP, dış politikada NATO üyeliğine büyük önem vermiş ve Kore Savaşı'na askeri destek vermesi neticesinde 1952'de Türkiye,

örgüt üyeliğine kabul edilmiştir. Türkiye, benzer tehditlere açık olan Yugoslavya ve Yunanistan ile 1953'te Balkan Pakti'nı oluşturmuşlardır.

1954'te Sovyet tehdidi karşısındaki endişe Türkiye'nin politikası açısından temel belirleyici olmuştur. Aynı yıl davet üzerine Cumhurbaşkanı Celal Bayar yaklaşık bir ay süren ABD gezisine çıkmıştır. Bu gezi neticesinde önemli miktarda dış ekonomik yardım alınmış ve bu yardımlar tarım, sanayi ve bayındırlık alanlarına harcanmıştır. Aynı zamanda bu gezi de Ortadoğu ve Balkanlarda barışçıl ilişkilere ve anti komünizme özel vurguda bulunulmuş, gezi sonrası Balkan Pakti, Balkan İttifakı'na çevrilmiştir. Aynı şekilde Türkiye ile Irak arasında Bağdat Pakti oluşturulmuştur. ABD bu pakti Sovyet tehlikesinin güneye inmesini engelleme amacıyla ortaya attığı Kuzey Kuşağı tasarısı kapsamında desteklemiştir. Türkiye'de kendi güvenliğini hedeflemiştir. Yine bu gezi neticesinde çok sayıda ikili antlaşma yapılmış ve Türkiye'de ABD askeri tesisleri kurulmuştur. 1955-1960 arası ilişkiler gelişerek devam etmiştir.

Kaynaklar

Akıncı, A. & Usta, S. (2016) Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 277-284.

Arslan, M. (2019). *Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı Dönemindeki Yurt Dışı Seyahatleri (1950-1960)* [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. Yök Tez.

Bulut, S. (2008). Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: 1. ve 2. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası. *Atatürk Yolu Dergisi*, 11 (41), 39-56.

Göktepe, C. & Seydi, S. (2015). Soğuk Savaş Başlangıcında Türk Dış Politikası. *Bilig*, (72). 200-208.

Özdemir, E. & Karakuzu, H. (2019). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1954 ABD Ziyaretindeki Konuşmaları ve Kamuoyundaki Yansımaları. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 1(4), 64-66.

Özkaya Duman, O. & Birsnel, H. (2012). Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler. *Atatürk Dergisi*, 1(1), 305-309.

Sarıçoban, G. (2020). İkinci Dünya Savaşı döneminde (1939-1945) Türk dış politikası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (4), 1759-1774.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II. (2014). Atatürk Araştırma Merkezi.

Uçarol, R. (2000). *Siyasi Tarih (1789-1999)*. Filiz Kitabevi.

Yeşilbursa, B. K. (2010). Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Ortadoğu Politikası (1950-1960). *History Studies* (13094688), 2 (3).